

110η Συνάντηση
Μετα-Ψυχολογίας

Βασίλειος Μαούτσος

7/12/10

Μεταψυχολογικό Σεμινάριο

‘Ελληνικό Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης’

‘Observations on Transference-Love’, 1915

Τόμος XII ,

Το τόσο σπουδαίο έργο ‘Αναμνήσκοντας, Επαναλαμβάνοντας και Επεξεργάζοντας’ έχει ήδη γραφεί και τώρα πλέον ο Φρόιντ έχοντας καλύψει το θέμα της εν γένει Μεταβίβασης στην μεταψυχολογική του διάσταση μπορεί ανέτως να ασχοληθεί με την ‘Ερωτική Μεταβίβαση’ ειδικότερα. Εδώ, και μάλιστα κατ’ εξοχήν στις τέσσαρις τελευταίες του σελίδες – αν και άκρως συμπυκνωμένο – το συγκεκριμένο κείμενο μας δίνει όλο το νόημα του τι πραγματικά σημαίνει έρωτας από ψυχαναλυτική και κυρίως μεταψυχολογική σκοπιά. Σίγουρα θα υπάρξουν πολλές ακόμη ευκαιρίες να συζητήσει το φαινομενικά απέραντο ζήτημα έρωτας/αγάπη. Εν πάσει περιπτώσει όμως, ας πούμε εξ αρχής ότι σ’ αυτό το άρθρο του Φρόιντ ο Έλλην αναγνώστης θα διευκολυνθεί τα μέγιστα αν σκέπτεται ότι η λέξη *έρωτας (love)* σημαίνει *έρωτας και τίποτα πέραν αυτού*. Η ασθενής ερωτεύεται τον αναλυτή της χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τον αγαπάει. Κατά βάση, σ’ αυτό το άρθρο, ο έρωτας της ασθενούς προς τον αναλυτή της σημαίνει ότι έχει την επιθυμία να τον ακουμπήσει, να φλερτάρει μαζί του και ενδεχομένως να συνουσιαστεί με τον αναλυτή της ο οποίος *περιέργως* την διεγείρει με κάθε του λέξη, με κάθε του κίνηση, αν και, ο ίδιος δεν κάνει κάτι εκτός των αναλυτικών πλαισίων και της αναλυτικής δεοντολογίας. Τόσο απλό είναι αυτό που περιγράφει ο Φρόιντ, εκ πρώτης όψεως. Κι’ αν αναρωτηθούμε γιατί άραγε να υπάρχει αυτό το στερεότυπο του άνδρα ψυχαναλυτή και της γυναίκας ασθενούς δεν πρόκειται να βρούμε ίχνη απάντησης στο παρόν κείμενο. Θα πρόσθετα δε ότι θεωρώ πως το θέμα δεν έχει ξεφύγει της προσοχής του Φρόιντ εξ ου και η καθ’ όλο το κείμενο *προκλητική του εμμονή* να στέκεται στη γυναίκα ασθενή που ερωτεύεται τον άνδρα αναλυτή της! Η εξήγηση βρίσκεται για άλλη μια φορά στην πεποίθηση του Φρόιντ ότι η ψυχανάλυση δεν χρειάζεται εντυπωσιασμούς επειδή είναι διάχυτη παντού. Συνεπώς, ο ειλικρινής αναγνώστης οφείλει να είναι *συναισθηματικά* ενεργής και συμμετέχων. Δεν μπορεί να υπάρχει ουδέτερος αναγνώστης, δηλαδή, άτομο χωρίς ψυχικό όργανο όπως δεν μπορεί να υπάρχει άτομο χωρίς εγκέφαλο ή, χωρίς ήπαρ. Έτσι, ξεκινώντας πάντοτε από το *ακραίο και αδιαμφισβήτητο* μπορούμε να συμπεριλάβουμε κάθε ενδιάμεση μορφή συμβαίνοντος με όλες τις πιθανές αντιρρήσεις. Συνεπώς, αν δεχτούμε την γυναίκα που ερωτεύεται τον άντρα ψυχαναλυτή τότε την *‘ερωτική μεταβίβαση’* είμαστε έτοιμοι να την αναγνωρίσουμε σε κάθε διαφορετική της έκφανση μέσα σε *κάθε ψυχαναλυτική σχέση και σε κάθε βαθμό* για τους λόγους που θα δούμε κατωτέρω και οι οποίοι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του φαινομένου της γενικής μεταβίβασης κατά την ανάλυση.

Η δεοντολογική συμπεριφορά του αναλυτή κατά την διάρκεια της ερωτικής μεταβίβασης του ασθενούς δεν θα μας απασχολήσει. Ο αναλυτής αυτονόητα ούτε πρόκειται να ενδώσει στις απαιτήσεις του ασθενούς του ούτε και να απορρίψει τον ασθενή του από φόβο ή, δήθεν προς χάρη του. Όλες οι θεωρίες περί του αναλυτή που ενδίδει μερικώς για λόγους θεραπευτικούς καθώς και οι αντίστοιχες τοποθετήσεις αντίκεινται στην μία και μοναδική ψυχαναλυτική αρχή: *της αρχής περί της παγκοσμίας γνώσης της ύπαρξης του ασυνειδήτου και συνεπώς της αυτό-παγίδευσης του οιουδήποτε προσπαθήσει να την παραβεί*. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η αρχή αυτή μας λέει ότι δεν υπάρχει υγιής ψυχαναλυτής ο οποίος να ισχυρίζεται ότι η σεξουαλική πράξη (ή, η σωματική επαφή) με τον ασθενή του μπορεί να έχει θετική θεραπευτική αξία χωρίς να εμπλακεί πολύ άσχημα και σε πολλά επίπεδα, πρωτίστως με τον εαυτό του *ως ψυχαναλυτής*. Συνεπώς, δεν απομένει παρά να στρέψουμε την προσοχή μας εξ ολοκλήρου σε αυτή καθ’ εαυτή την αξία της ερωτικής μεταβίβασης ως ένα φαινόμενο εμφανιζόμενο στα πλαίσια της ανάλυσης.

Όπως μας λέει ο Φρόιντ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται για μία *‘πραγματική εμπειρία’*. Εξ αιτίας όμως των *‘αντιστάσεων’* του ασθενούς η συγκεκριμένη εμπειρία έχει δυσκολία στο να υποστεί ανάλυση κατά την ανάλυση. Έτσι, χρησιμοποιείται από τον ασθενή ως *μία ακραία μορφή πραγματικότητας*. Ο ασθενής ισχυρίζεται ότι το γεγονός της ιδιότητάς του ως αναλυόμενου δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να ερωτευτεί κι’ αυτός όπως ακριβώς μπορεί να συμβεί σε κάθε άνθρωπο. Υπ’ αυτή την έννοια ο έρωτάς του προς τον αναλυτή του δεν θα πρέπει να συνιστά κάτι το περίεργο!

Το επιχείρημά του φαίνεται πανίσχυρο. Όμως, το επιχείρημά του αυτό δεν πρέπει να μας εντυπωσιάζει. Το ασυνείδητο του κάθε ασθενούς είναι σαν μία φουσκωμένη μπάλα που ζητάει να εκραγεί υπό ελεγχόμενες συνθήκες προκειμένου να εκφραστεί έτσι ώστε να δημιουργήσει νέα νοήματα και λέξεις. Ο διαρκής βομβαρδισμός του ασυνειδήτου από τις απωθήσεις το έχουν καταστήσει πελώριο. Προς το σκοπό αυτό η ενέργειά του είναι έτοιμη να δεσμευτεί ερωτικά ανά πάσα στιγμή. Η ερωτική δέσμευση είναι η πλέον φτηνή από άποψη λιβιδινικής οικονομίας επειδή είναι η πλέον γνώριμη: η ύπαρξή της βασίζεται σε ένα δεδομένο βιολογικό πρότυπο (*μητρική αγάπη με*

‘νηπιακές ρίζες’) και μία στοιχειώδη συμβολική αντιπροσώπευση του πέους (το κάτι παραπάνω) εντός του κόλπου (το κενό που οφείλει να μην υπάρχει εν εγρηγόρσει). Συνεπώς, η ερωτική δέσμευση είναι η εύκολη και ελπιδοφόρος κατάσταση ότι το ψυχικό όργανο θα ανακουφιστεί έστω και προσωρινά από το βάρος των διεγέρσεων που φέρει. Γι’ αυτό, η ερωτική δέσμευση δεν αφορά το αντικείμενο της επιθυμίας αλλά το άκρως ενεργές υποκείμενο που πάλλεται εντός. Ουσιαστικά, θα ήταν άκρως απροσδόκητο αν το υποκείμενο δεν ερωτευόταν το αντικείμενο (τον αναλυτή) που μέσα στο ψυχαναλυτικό πλαίσιο του προσφέρεται έτοιμο ακόμη και για συνουσία.

Το υποκείμενο αποκαλύπτει την *‘επιλογή του σεξουαλικού του αντικειμένου’* χωρίς να το αναγνωρίζει και αυτό είναι ότι καλύτερο για την αναλυτική διαδικασία. Διότι, εν τέλει *‘.....ποτέ δεν θα μπορέσουμε να είμαστε χωρίς μία αμιγώς κανονική και αμόλυντη ψυχανάλυση η οποία δεν θα φοβάται να χειριστεί τις πλέον επικίνδυνες ανθρώπινες ώσεις έτσι ώστε να αποκτήσουμε τον έλεγχο επ’ αυτών προς όφελος του πάσχοντος’*.